

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ ครอบครัวเกิดขึ้นพร้อมกับปรากฏการณ์ของมนุษย์ ทุกคนเกิดและเจริญเติบโตมาในครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดของสังคม เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิต และในทางสามี-ภรรยา มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยมีการรวมกลุ่มกันแบบปฐมภูมิ (Primary Group) ซึ่งเกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติตามความจำเป็นของการดำรงอยู่ (สนธิ สมัครการ, 2519 : 4) ครอบครัวจึงเป็นจุดกำเนิดของการเลี้ยงดูและหล่อหลอมให้สมาชิกปฏิบัติหรือประพฤติตามกรอบของวัฒนธรรม โดยการถ่ายทอดค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากบรรพบุรุษให้กับชนรุ่นหลัง จึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่วางมาตรฐานพฤติกรรมและเสริมสร้างบุคลิกภาพให้กับสมาชิก เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และด้วยเหตุที่ว่าสถาบันสังคมเป็นสถาบันที่เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยสถาบันย่อยหลายสถาบัน เข้าด้วยกัน สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่เป็นส่วนประกอบของสังคม ดังนั้นเมื่อกระบวนการของครอบครัวมีการเคลื่อนไหวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อไม่ให้มีการเสียระเบียบหรือเกิดความวุ่นวายขึ้นได้ ชีวิตครอบครัวเป็นชีวิตที่หวานชื่น น่ารัก ละเอียดอ่อน นุ่มนวล และชีวิตครอบครัวนั้นเปรียบเสมือนเวทีของการต่อสู้หรือสมรภูมิ หาใช่ทางที่ประดับหรือโรยด้วยกลีบกุหลาบไม่ ซึ่งย่อมประสพทั้งความสุขและความทุกข์ปะปนกัน ดังนั้นเมื่อหญิง-ชาย ตัดสินใจเข้าสู่ชีวิตสมรส ทั้งคู่ย่อมคาดหวังชีวิตสมรสที่ประสพแต่ความสุข ความเข้าใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า ไม่มีคู่สมรสคู่ใดต้องการชีวิตคู่ ซึ่งประสพกับความล้มเหลวจนกระทั่งต้องลงเอยด้วยการหย่าร้างอย่างแน่นอน (บุญประคอง ภาณุรัตน์, 2531 : 1)

เนื่องจากปัจจุบันอัตราการหย่าร้างในสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากสถิติในปี พ.ศ. 2529-2532 เพิ่มขึ้นจากจำนวน 36,602 คู่ เป็นจำนวน 40,875 คู่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2534) ซึ่งเป็นดัชนีที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสของครอบครัว ซึ่งประเด็นนี้จึงน่าสนใจว่าทำไมคู่สมรสบางคู่จึงมีชีวิตรสมรสที่ประสบความสำเร็จ สามารถประคับประคองชีวิตคู่ของตนได้ตลอดรอดฝั่ง แต่บางคู่ก็ประสบกับความล้มเหลวไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่อยู่ร่วมชีวิตกันได้

ปัญหานี้จึงเป็นแง่มุมที่น่าสนใจศึกษาต่อไปว่า ตัวแปรอะไรบ้างที่จะทำให้ชีวิตคู่ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ทำให้ชีวิตรสมรสมีคุณภาพและเมื่อเกิดปัญหาในการครองเรือนก็สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ในที่สุด และจะเป็นประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตรสมรส

จากการสำรวจผลงานที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตรสมรสของประชากรไทย พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น เรื่อง "ตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส" ของจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ซึ่งสรุปได้ว่าตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ที่เป็นมิติหนึ่งของคุณภาพชีวิตรสมรสนั้น ได้แก่ ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความสมานฉันท์ทางบทบาทเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงใกล้กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมี เรื่อง "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส" ของบุญประคอง ภาณุรัตน์ (2531) ซึ่งพบว่า วุฒิการศึกษา อายุที่สมรส รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส ส่วนคุณภาพชีวิตรสมรส มีความสัมพันธ์กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส

จากการศึกษาที่ผ่านมา นั้น เป็นการนำตัวแปรที่สำคัญบางตัวมาใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตรสมรส ฉะนั้นจึงยังขาดตัวแปรที่สำคัญอีกหลายตัวแปรที่ยังมิได้นำมาใช้ในการทดสอบ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าสามารถใช้ในการอธิบายและกำหนดคุณภาพชีวิตรสมรส เช่น การนำปัจจัยก่อนสมรส และการนำปัจจัยในช่วงสมรส ใช้ในการกำหนดคุณภาพชีวิตรสมรส โดยปัจจัยก่อนสมรสได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับความคล้ายคลึงกันของคู่สมรสในด้านอายุ การศึกษา อายุแรกสมรส ระยะเวลาความคุ้นเคยก่อนสมรส การสนับสนุนจากพ่อ-แม่ และญาติพี่น้อง ส่วนปัจจัยระหว่างสมรสได้แก่

รายได้ของคู่สมรส ระยะเวลาการสมรส ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพัทธ์ เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าตัวแปรดังกล่าวนี้มีความสำคัญและน่าจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตสมรส จึงควรที่จะนำมาใช้ในการทดสอบกับปรากฏการณ์ในสังคมไทยที่จะสามารถอธิบายได้มากน้อยเพียงใด

เนื่องจากคุณภาพชีวิตสมรส (Marital Quality) เป็น Concept ที่มีความหมายในหลายมิติ (Dimensions) ผู้วิจัยจึงขอศึกษาเพียงมิติหนึ่งของคุณภาพชีวิตสมรส คือ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพราะพิจารณาเห็นว่าผลจากงานวิจัยและผลการศึกษาเท่าที่ผ่านมาทำให้กรอบทางทฤษฎีของความพึงพอใจในชีวิตสมรสค่อนข้างจะชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสในมิติความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส
2. เพื่อทดสอบตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับข้าราชการที่สมรสแล้ว ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักผังเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสและผลสรุปต่าง ๆ จากงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตสมรสให้สามารถปรับตัว เข้าหากันได้ และครองชีวิตคู่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เต็มไปด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน หากเกิดปัญหา ก็สามารถจะฟันฝ่าอุปสรรคผ่านพ้นไปได้
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยชีวิตสมรสในสังคมไทยต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจของคู่สมรสที่สามี-ภรรยาได้รับ เมื่อพิจารณาจากชีวิตสมรสในแง่ต่าง ๆ โดยส่วนรวม และเป็นลักษณะของคู่สมรสเฉพาะบุคคล ความพึงพอใจในชีวิตสมรสนี้จากการสนับสนุนจากบุคคลนัยสำคัญ ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความเสียเปรียบสัมพัทธ์
2. การสนับสนุนจากบุคคลนัยสำคัญ หมายถึง การที่คู่สมรสได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจาก พ่อ-แม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อน ในการที่จะตัดสินใจแต่งงาน
3. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต หมายถึง การที่คู่สมรสกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในเวลาว่าง ซึ่งครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัว
4. ความสมานฉันท์ทางบทบาท หมายถึง ระดับความสอดคล้องเกี่ยวกับความคาดหวังของบุคคล 2 คน ที่มีต่อพฤติกรรม ว่าพฤติกรรมไหนควรทำหรือไม่ควรทำในบทบาทหนึ่ง โดยเฉพาะ หรือการที่คู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกัน เกี่ยวกับสิ่งที่ต่างฝ่ายต่างก็คาดหวังหรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติบทบาทใดบทบาทหนึ่ง
5. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ หมายถึง ความรู้สึกเสียเปรียบหรือด้อย ที่บุคคลได้รับการเปรียบเทียบชีวิตสมรสของตนเองกับของบุคคลอื่น ๆ
6. ความคล้ายคลึงกันทางอายุ หมายถึง อายุของคู่สมรสเมื่อแต่งงานที่แต่ละฝ่ายมีอายุไม่แตกต่างกันมาก หรือมีอายุใกล้เคียงกัน หรือวัยเดียวกัน
7. ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา หมายถึง คู่สมรสที่มีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกันมาก หรือมีการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน หรือระดับการศึกษาที่เท่ากัน
8. อายุแรกสมรส หมายถึง อายุของสามีและภรรยา ในขณะที่แต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบัน
9. ระยะเวลาความคุ้นเคยก่อนสมรส หมายถึง จำนวนปีที่คู่สมรสรู้จักคุ้นเคยกัน จนกระทั่งตัดสินใจแต่งงานในที่สุด
10. ระยะเวลาการสมรส หมายถึง จำนวนปีที่สมรสกับคู่สมรสคนปัจจุบัน
11. รายได้ของคู่สมรส หมายถึง รายได้หรือเงินเดือนที่คู่สมรสได้รับในแต่ละเดือนรวมกัน